

УДК 342.97:346.1

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ
СТАТУС СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ****Юрій БУРИЛО**доктор юридичних наук, доцент, провідний
науковий співробітникНауково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)<https://orcid.org/0000-0001-8743-7739>

Стаття присвячена дослідженню сутності та особливостей інформаційно-правового статусу суб'єктів господарювання в умовах цифрової економіки.

В найбільш загальному розумінні інформаційно-правовий статус можна визначити як визначений нормами інформаційного права і гарантований державою комплекс інформаційних прав і свобод, законних інформаційних інтересів та інформаційних обов'язків фізичних та юридичних осіб. Разом з тим, інформаційно-правовий статус різних категорій суб'єктів відображає специфічний набір інформаційних прав і свобод, інформаційних інтересів та обов'язків, необхідний для провадження притаманної їм інформаційної діяльності. Інформаційно-правовий статус суб'єктів господарювання теж включає в себе специфічний комплекс інформаційних прав і обов'язків, які зумовлені специфікою господарської діяльності відповідних суб'єктів.

Характерно, що інформаційні права та обов'язки суб'єктів господарювання закріплені в акті господарського законодавства з точки зору цього законодавства вважаються господарськими правами і обов'язками.

Інформаційні права і обов'язки суб'єктів господарювання часто спрямовані на забезпечення здійснення господарської діяльності, а також забезпечення господарського управління та право-

UDC 342.97:346.1

**INFORMATION-LEGAL STATUS OF
BUSINESS ENTITIES IN A DIGITAL
ECONOMY****Burylo, Yuriy**Doctor of Law Sciences, Associate Professor,
Leading ResearcherAcademician F.H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship
of the NALS of Ukraine (Kyiv)

The article is devoted to the study of the essence and features of the information legal status of business entities in a digital economy.

In general, information-legal status can be defined as a set of information rights and freedoms, legitimate information interests and information duties of individuals and legal entities defined by the provisions of information law and guaranteed by the state. At the same time, the information-legal status of various categories of persons reflects a specific set of information rights and freedoms, information interests and duties, necessary for carrying out their specific information activities. The information-legal status of business entities also includes a specific set of information rights and duties, which are determined by the specific nature of their economic activities.

It is worth noting that the information rights and duties of business entities enshrined in the economic legislation are considered to be economic rights and duties from the perspective of this legislation.

Information rights and duties of business entities are often aimed at ensuring the conduct of economic activities, as well as ensuring economic management and legal economic order. Such rights and duties are necessary for ensuring the information support of

вого господарського порядку. Такі права і обов'язки потрібні для інформаційного забезпечення (інформаційної підтримки) господарської діяльності, незалежно від того яким конкретно видом господарської діяльності займається той чи інший суб'єкт господарювання.

Водночас деякі види господарської діяльності фактично являють собою є інформаційну діяльність, тобто діяльність щодо створення, поширення, передавання, обробки та зберігання інформації (створенням та реалізацією інформаційної продукції та інформаційних послуг). Внаслідок масштабного застосування цифрових технологій такі види господарської діяльності є не просто інформаційними, а цифровими видами інформаційної діяльності.

Цифровізація впливає правовідносини, що складаються в економіці, в тому числі відображається на інформаційно-правовому статусі учасників цих відносин. Зокрема завдяки цифровим технологіям виникли віртуальні (цифрові) активи, які об'єктами інформаційних прав. Права і обов'язки щодо таких активів можна вважати цифровими. Цифрові права та обов'язки можна віднести до складу інформаційно-правового статусу суб'єкта господарювання.

Загалом робиться висновок про те, що в умовах сучасної цифрової економіки інформаційно-правовий статус суб'єкта господарювання являє собою визначену нормами інформаційного права та гарантовану державою сукупність інформаційних, в тому числі цифрових, прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта господарювання, необхідних для інформаційної підтримки будь-якого виду господарської діяльності, забезпечення господарського управління та правового господарського порядку, а також для провадження господарської діяльності, що за своїм змістом є діяльністю інформаційною, з метою досягнення економічних або соціально-економічних результатів.

Ключові слова: цифрова економіка, правовий статус, інформаційні права, господарська діяльність, інформаційна діяльність

economic activity, regardless of the specific type of economic activity a particular business entity is engaged in.

At the same time, some types of economic activity are actually information activities, that is, activities related to the creation, dissemination, transmission, processing and storage of information (development and distribution of information products and information services). As a result of the large-scale application of digital technologies, such types of economic activity are not just informational, but digital types of information activity.

Digitalization affects legal relations in the economy, including the information-legal status of the participants in these relations. In particular, thanks to digital technologies virtual (digital) assets have emerged. Now they are the objects of information rights. Rights and duties relating to such assets can be considered digital. Digital rights and duties can be attributed to the information-legal status of a business entity.

Overall, it is concluded that in a modern digital economy the information-legal status of a business entity is a set of informational (in particular digital) rights, freedoms, legal interests and duties of such an entity, defined by the provisions of the information law and guaranteed by the state, which are necessary for the information support of any type of economic activity, ensuring economic management and legal economic order, as well as for conducting economic activities, which are in essence information activities, for the purpose of achieving economic or socio-economic goals.

Keywords: digital economy, legal status, information rights, business activity, information activity

Невід'ємною складовою інформаційного суспільства виступає інформаційна економіка, в якій провідну роль відіграє інформаційний сектор (інформаційна індустрія), що виробляє інформаційні продукти і послуги. Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується масштабним застосуванням цифрових технологій у всіх його сферах. Як відзначає О. М. Вінник, використання цифрових технологій у всіх сферах суспільного життя істотно його змінює. Сфера економіки не є виключенням [1, с.173]. В умовах всеохоплюючої цифровізації інформаційна економіка перетворюється на цифрову економіку, а її провідний інформаційний сектор – на цифровий сектор.

Сьогодні існує чимало різних поглядів на те, що являє собою сучасна цифрова економіка та її провідний сектор. Так, зокрема Л. Д. Уільямс відзначає, що цифровий сектор (ІКТ та ІТ) є основою цифрової економіки, однак рамки цифрової економіки виходять за межі цього сектору, охоплюючи групу нових цифрових організаційних структур [2, с.128]. Можна звісно дискутувати з приводу структури сучасної цифрової економіки. Так, до складу цифрового сектору економіки можна було б віднести не лише технологічну складову (ІКТ та ІТ), а й галузі, які виробляють цифровий контент (аудіо, відео, графіку, тощо). Однак, сам підхід до розуміння цифрової економіки, який поряд із виділенням провідного інформаційного цифрового сектору також вказує на вплив цифрових технологій на решту економіки здається цілком виправданим.

В умовах запровадження цифрових технологій в інформаційну діяльність господарюючих суб'єктів практично всіх галузей економіки особливого значення набуває комплекс питань, пов'язаних інформаційно-правовим статусом суб'єктів господарювання, адже цей статус в інтегрованому вигляді відображає можливості участі зазначених суб'єктів у правовідносинах, що складаються в ході відповідної інформаційної діяльності. Хоча загальні питання інформаційно-правового статусу особи досліджувалися вченими-юристами, такими як І.В. Арістова, О.О. Золотар, М. Ю. Кузнецова, А.І. Марущак, О. В. Харенко, інформаційно-правовий статус суб'єктів господарювання вимагає окремого дослідження з огляду на зростаюче значення інформації та цифрових технологій в сучасній економіці. Отже, метою цієї статті є визначення сутності та особливостей інформаційно-правового статусу суб'єктів господарювання в умовах цифрової економіки.

Поняття правового статусу того чи іншого суб'єкта, як правило, ототожнюють з його правовим становищем (положенням), хоча існують точки зору, відповідно до яких правове становище є дещо ширшим поняттям, ніж правовий статус [3]. Так чи інакше, в найбільш простому вигляді правовий статус (становище) визначається як сукупність прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб [4, с.44]. Водночас, в більш широкому розумінні на думку ряду науковців структура правового статусу особи може включати в себе такі елементи як правосуб'єктність, свободи, законні інтереси, відповідальність і навіть громадянство [5, 6]. В якості відправного пункту цього дослідження можемо вважати, що правовий статус будь-якої особи, в тому числі й суб'єкта господарювання, включає в себе щонайменше права і свободи, законні інтереси та обов'язки.

Якщо говорити про інформаційно-правовий статус як різновид галузевого правового статусу, то він, звісно, включає в себе не всі можливі права, свободи, законні інтереси та обов'язки, а лише ті з них, які стосуються інформації та інформаційної діяльності. Тому, наприклад, Кузнецова М.Ю. визначає інформаційно-правовий статус як комплексне поняття, певну систему, що включає до свого складу інформаційні права та свободи, законні інформаційні інтереси й інформаційні обов'язки суб'єкта інформаційного права [3, с.168].

Правовий статус будь-якої особи закріплюється правовими нормами і гарантується державою. Якщо говорити про інформаційно-правовий статус, то він закріплюється нормами інформаційного права. Тому в найбільш загальному вигляді інформаційно-правовий статус можна визначити як визначений нормами інформаційного права і гарантований державою комплекс інформаційних прав і свобод, законних інформаційних інтересів та інформаційних обов'язків фізичних та юридичних осіб.

Наведене визначення інформаційно-правового статусу є універсальним у тому сенсі, що

воно може однаково застосовуватися до будь-якої особи. Водночас потрібно визнати, що суб'єктами інформаційної діяльності, а отже учасниками інформаційних правовідносин можуть бути самі різні особи, починаючи від пересічних громадян до органів державної влади та господарюючих суб'єктів. Інформаційно-правовий статус кожної із зазначених категорій суб'єктів інформаційного права має свої особливості, зумовлені специфікою їх діяльності. Тому інформаційно-правовий статус кожної з цих категорій суб'єктів є спеціальним у тому сенсі, що відображає специфічний набір інформаційних прав і свобод, інформаційних інтересів та обов'язків, необхідний для провадження притаманної їм інформаційної діяльності.

Так, наприклад, виходячи з положень Закону України “Про захист персональних даних” [7] до структури інформаційно-правового статусу фізичної особи можна віднести цілий комплекс прав, пов'язаних із захистом її персональних даних, зокрема право знати про джерела збирання, місцезнаходження своїх персональних даних, мету їх обробки, місцезнаходження або місце проживання (перебування) володільця чи розпорядника персональних даних; право отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані; право на доступ до своїх персональних даних тощо. Водночас органи державної влади, органи місцевого самоврядування і суб'єкти господарювання таких прав не мають, оскільки не є суб'єктами персональних даних. Натомість вони мають цілу низку обов'язків, пов'язаних із захистом персональних даних фізичних осіб, оскільки виступають одержувачами і розпорядниками.

Інформаційно-правовий статус суб'єктів господарювання в свою чергу теж включає в себе специфічний комплекс інформаційних прав і обов'язків, які зумовлені специфікою господарської діяльності відповідних суб'єктів. Так, наприклад, ст.162 Господарського кодексу України закріплює правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці. Відповідно цієї статті суб'єкт господарювання, що є володільцем технічної, організаційної або іншої комерційної інформації, має право на захист від незаконного використання цієї інформації третіми особами, за умов, що ця інформація має комерційну цінність у зв'язку з тим, що вона невідома третім особам і до неї немає вільного доступу інших осіб на законних підставах, а володільць інформації вживає належних заходів до охорони її конфіденційності. До складу інформаційно-правового статусу суб'єктів господарювання можна також віднести закріплені в Господарському кодексі України права на комерційне (фірмове) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг) та інші об'єкти інтелектуальної власності, які мають інформаційну природу [8].

Поряд з інформаційними правами Господарський кодекс України закріплює інформаційні обов'язки господарюючих суб'єктів, пов'язані з їх господарською діяльністю. Так, зокрема ст. 73 Господарського кодексу України закріплює обов'язок державних унітарних підприємств оприлюднювати інформацію про свою діяльність шляхом розміщення її на власній веб-сторінці (веб-сайті) або на офіційному веб-сайті суб'єкта управління об'єктами державної власності, що здійснює функції з управління підприємством. Подібні обов'язки казенних та комунальних підприємств, а також господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належить державі, щодо оприлюднення інформації про їх господарську діяльність також закріплені у ст. ст. 75, 77 – 79, 90 Господарського кодексу України [8]. Характерно, що зазначені інформаційні права та обов'язки закріплені в акті господарського законодавства з точки зору цього законодавства вважаються господарськими правами і обов'язками.

Аналіз зазначених інформаційних прав і обов'язків суб'єктів господарювання свідчить про те, що вони спрямовані на забезпечення здійснення господарської діяльності, а також забезпечення господарського управління та правового господарського порядку. При цьому можна сказати, що ці інформаційні права і обов'язки потрібні для інформаційного забезпечення (інформаційної підтримки) господарської діяльності, незалежно від того яким конкретно видом господарської діяльності займається той чи інший суб'єкт господарювання.

Іншими словами, суб'єкт господарювання, який займається виробництвом холодильників або виробництвом пива, суб'єкт господарювання, який займається ресторанним або готельним бізнесом, суб'єкт господарювання, який будує будинки, дороги чи мости, однаково можуть мати комерційну таємницю та комерційне (фірмове) найменування, які є інформаційними правами.

Разом з тим, якщо проаналізувати види господарської діяльності, наведені у класифікаторі видів економічної діяльності (КВЕД), можна побачити, що деякі види господарської діяльності, по суті, є інформаційною діяльністю, тобто діяльністю щодо створення, поширення, передавання, обробки та зберігання інформації (створенням та реалізацією інформаційної продукції та інформаційних послуг). Більшість таких видів господарської діяльності зібрані у секції J “Інформація та телекомунікації”. Це, зокрема: видання книг, періодичних видань та інша видавнича діяльність; видання програмного забезпечення; виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів; діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення; телекомунікації (електрозв'язок); комп'ютерне програмування, консультації і пов'язана діяльність; обробка даних, розміщення інформації на веб-вузлах та пов'язана діяльність; надання інших інформаційних послуг [9].

Зазначені види господарської діяльності є не просто інформаційними за своєю природою, на сьогоднішній день вони є цифровими видами інформаційної діяльності внаслідок масштабного застосування цифрових технологій. Саме тому ці та ряд інших видів господарської інформаційної діяльності становлять основу цифрового сектору економіки.

Варто окремо відзначити, що зазначені види інформаційної діяльності в цифровому секторі економіки, як правило, здійснюються в якості основних видів господарської діяльності (хоча подекуди можуть бути і неосновними). Отже, інформаційна діяльність для суб'єкта господарювання може мати як допоміжний характер, якщо вона здійснюється лише для інформаційного забезпечення (інформаційної підтримки) основної господарської діяльності, що сама по-собі не є інформаційною, так і здійснюватися в якості основного виду господарської діяльності.

В будь-якому разі, коли йдеться про господарську діяльність, необхідно розуміти, що вона здійснюється шляхом реалізації господарської компетенції (сукупності господарських прав та обов'язків) суб'єктів господарювання. Принаймні такий висновок можна зробити з аналізу частини першої ст.55 Господарського кодексу України, відповідно до якої суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [8]. Таким чином, виходить, що здійснення господарської діяльності, в тому числі такої, що носить інформаційний характер, відбувається через реалізацію господарських прав та обов'язків (господарської компетенції), тобто господарсько-правового статусу відповідних суб'єктів.

Прикладом господарської діяльності, що по своїй суті є діяльністю інформаційною, можна назвати діяльність у сфері електронних комунікацій. Така діяльність за своїм змістом є інформаційною, оскільки електронна комунікація (телекомунікація, електрозв'язок) означає передавання та/або приймання інформації незалежно від її типу або виду у вигляді електромагнітних сигналів за допомогою технічних засобів електронних комунікацій. Водночас в Законі України “Про електронні комунікації” така діяльність з точки зору державного регулювання розглядається як господарська діяльність [10]. Інші подібні приклади можна знайти в Законі України “Про ліцензування видів господарської діяльності”, відповідно до ст.7 якого ліцензуванню підлягають деякі види господарської діяльності інформаційного характеру, такі як, наприклад, надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису) та технічного захисту інформації [11].

З наведеного виникає логічне питання – якщо господарська діяльність є фактично інформаційною діяльністю або якщо для здійснення господарської діяльності необхідна

реалізація інформаційних прав і обов'язків, які одночасно є господарськими правами і обов'язками, який правовий статус при цьому реалізується? Інформаційно-правовий чи господарсько-правовий?

З точки зору господарського права йдеться про господарську діяльність, а отже про господарські правовідносини, в яких реалізується господарсько-правовий статус їх учасників. В той же час з точки зору інформаційного права ту саму діяльність та відповідні правовідносини можна вважати інформаційними, а отже можна говорити про реалізацію інформаційно-правового статусу суб'єктів господарювання. В залежності від того, на якому з елементів суб'єктно-об'єктного складу цих правовідносин робити акцент їх можна розглядати господарськими (з точки зору суб'єктного складу) або інформаційними (з точки зору об'єкта – інформації, інформаційних продуктів та інформаційних послуг). Насправді ж такі правовідносини мають комплексний характер, так само як і галузі господарського та інформаційного права, що їх регулюють.

Враховуючи комплексну природу таких правовідносин, при визначенні інформаційно-правового статусу суб'єктів господарювання необхідно звертати увагу не лише на суто інформаційні аспекти, а й на аспекти господарського (економічного) характеру. Тоді як інформаційний характер прав, свобод, законних інтересів та обов'язків, що входять до складу інформаційно-правового статусу визначається їх об'єктами – інформацією, інформаційними продуктами та інформаційними послугами, не варто забувати, що вони належать господарюючому суб'єкту, який реалізує їх з господарською (економічною) метою. Якщо, наприклад, суб'єкт господарювання реалізує свій інформаційно-правовий статус в ході підприємницької діяльності, то відповідні інформаційні права, свободи, законні інтереси та обов'язки реалізуються ним з кінцевою метою одержання прибутку. Якщо ж інформаційні права, свободи, законні інтереси та обов'язки реалізуються в ході некомерційної господарської діяльності, все одно, вони направлені на загальну мету досягнення певних економічних або соціальних результатів. Таким чином, можна сказати, що інформаційні права, свободи, законні інтереси та обов'язки, що входять до складу інформаційно-правового статусу будь-якого суб'єкта господарювання обумовлені економічною або соціально-економічною метою його існування і направлені на її досягнення.

Цифровізація економіки накладає свій відбиток на інформаційно-правовий статус суб'єктів господарювання. Так, зокрема О. М. Вінник вказує на вплив цифровізації на суб'єктно-об'єктний склад господарських відносин, зокрема появу віртуальних суб'єктів і віртуальних об'єктів цих відносин, а також цифрових прав як складової права на інформацію [12, с.132-133, 135]. Цей висновок залишається цілком справедливим, якщо подивитися на ці відносини з позицій інформаційного права як на інформаційні правовідносини. Тим більше, що в останні роки з'являються акти законодавства, що відображають дану тенденцію. Так, зокрема у 2022 році прийнято Закон України "Про віртуальні активи", який регламентує оборот віртуальних активів як об'єктів правовідносин в Україні, визначає права та обов'язки учасників ринку віртуальних активів, а також засади державної політики у сфері обороту цих активів [13]. Якщо врахувати той факт, що термін "віртуальні активи" є лише однією із назв цифрових активів (криптовалют, стейблкоїнів, цифрових валют, емітованих центральними банками, NFT токенів тощо)[14], можна дійсно говорити про права та обов'язки щодо таких віртуальних об'єктів як про цифрові права та обов'язки. З огляду на це можна також стверджувати, що цифрові права та обов'язки щодо віртуальних об'єктів (віртуальних активів) входять до складу інформаційно-правового статусу суб'єкта господарювання як учасника правовідносин.

Підсумовуючи наведене, можна зробити висновок, що в умовах сучасної цифрової економіки інформаційно-правовий статус суб'єкта господарювання являє собою визначену нормами інформаційного права та гарантовану державою сукупність інформаційних, в тому числі цифрових, прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта господарювання, необхідних для інформаційної підтримки будь-якого виду господарської діяльності, забезпечення господарського управління та правового господарського порядку, а також для

провадження господарської діяльності, що за своїм змістом є діяльністю інформаційною, з метою досягнення економічних або соціально-економічних результатів.

Подальші дослідження з окресленої тематики варто зосередити на вивченні цифрових прав та обов'язків, що входять до складу інформаційно-правового статусу суб'єктів господарювання.

Посилання:

1. Вінник О.М. (2018) Цифрова економіка: проблеми комплексного правового забезпечення. Приватне право і підприємництво. №18. С.173-178
2. Williams L. D. (2021) Concepts of Digital Economy and Industry 4.0 in Intelligent and information systems. International Journal of Intelligent Networks. №2. P. 122–129
3. Кузнецова М.Ю. (2018) Інформаційно-правовий статус: поняття, ознаки, структура. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки. Випуск 2. Том 1. С.165-168
4. Шемшученко Ю.С. (голова редкол.) та ін.(2003) Юридична енциклопедія: в 6 т. 736 с.
5. Скакун О. Ф. (2001) Теорія держави і права: підручник. 656с.
6. Колодій А.М. (2003) Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. 332с.
7. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. Відомості Верховної Ради України. 2010, № 34, ст. 481.
8. Господарський кодекс України 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144
9. КВЕД 2022 – перелік видів діяльності. URL: https://juridicheskij-supermarket.ua/page_kved.html
10. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 р. Урядовий кур'єр, 2021, №27.
11. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 р. Відомості Верховної Ради, 2015, № 23, ст.158
12. Вінник О. М. (2021) Право цифрової економіки: монографія. 350 с.
13. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 р. Урядовий кур'єр, №62
14. Demystifying cryptocurrency and digital assets URL: <https://www.pwc.com/us/en/tech-effect/emerging-tech/understanding-cryptocurrency-digital-assets.html>

Статтю було подано	30.12.2022	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	12.01.2023	The article was revised
Статтю було прийнято	17.01.2023	The article was accepted